

59. SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV SLOVENIJE 2025

Volitve v ustavodajno skupščino leta 1920 in razglasitev obznane skozi oči časnikov Slovenec in Jutro

Raziskovalno področje: zgodovina ali umetnostna zgodovina

Raziskovalna naloga

Avtorja: Brin Ternik Lužnik, Lina Verlič

Mentor: Aleksander Kelemina

Šola: Osnovna šola Toneta Čufarja Maribor

Maribor, 2025

KAZALO

POVZETEK.....	1
ZAHVALA.....	1
1 UVOD	1
1.1 Opredelitev problema.....	1
1.2 Cilji	1
1.3 Hipoteze	1
1.4 Metode dela	1
2 TEORETIČNI DEL	3
2.1 Slovenska samostojnost v Državi SHS	3
2.2 Sprememba v slovenski politiki	3
2.2.1 Katoliški tabor.....	3
2.2.2 Liberalni tabor.....	4
2.2.3 Nastanek komunistične stranke.....	5
2.4 Volitve v ustavodajno skupščino	5
2.5 Obznana	8
3 VOLITVE V USTAVODAJNO SKUPŠČINO IN RAZGLASITEV OBZNANE V ČASNIKIH SLOVENEK IN JUTRO	10
3.1 Predvolilni boj	10
3.2 Po volitvah.....	15
3.3 Razglasitev obznane	18
4 DRUŽBENA ODGOVORNOST	19
5 SKLEP	20
6 VIRI IN LITERATURA.....	22

POVZETEK

Po sprejetju zakona o volitvah 2. septembra 1920 se je začela predvolilna kampanja, ki se je v zadnjem mesecu pred volitvami precej zaostrila. Časnik *Slovenec* je bil časnik katoliškega tabora, *Jutro* pa časnik liberalnega tabora. Katoliški tabor se je odkrito zavzemal za avtonomijo. Liberalnemu taboru so očitali, da se zavzemajo za centralizem, ki vodi v absolutizem. V liberalnem taboru so bili proti avtonomiji, za katero se je zavzemal SLS in so jim očitali federalizem, separatizem in razdiranje države. SLS se je zavzemala za zaščito kmečkega prebivalstva. JDS so tudi obtožili, da so stranka kapitalistov in da so se že v času Avstro-Ogrske povezovali z nemškimi veleposestniki proti slovenskemu kmetu. Katoliški tabor se je zavzemal za verski značaj šol, čemur so v JDS ostro nasprotovali. Do medsebojnega obtoževanja je prišlo tudi zaradi koroškega plebiscita. V JDS so za izgubo Koroške krivili vodjo deželne vlade, dr. Brejca iz SLS. Nasprotno so v SLS trdili, da je odgovoren nekdanji vodja, dr. Žerjav iz JDS. Rezultate volitev so interpretirali zelo različno. V časniku *Slovenec* so pisali o koncu liberalizma v Sloveniji, kjer je JDS dobila malo glasov. V časniku *Jutro* so pisali o katastrofalnem porazu klerikalcev, ki je dobila "samo" eno tretjino glasov in zaradi tega niso imeli večine. Razglasitev obznane so podpirali v obeh časnikih, saj so v komunistih videli veliko nevarnost za državo. Ob tem pa so komunisti na volitvah dosegli tretje mesto in s tem predstavljali veliko konkurenco omenjenima strankama.

Ključne besede: Slovenska ljudska stranka, Jugoslovanska demokratska stranka, časnik *Jutro*, časnik *Slovenec*, volitve, ustavodajna skupščina.

ABSTRACT

After the adoption of the Election Act on September 2, 1920, the election campaign began, intensifying significantly in the final month before the elections. The newspaper *Slovenec* represented the Catholic political camp, while *Jutro* was aligned with the liberal camp. The Catholic bloc openly advocated for autonomy. The liberal camp was accused of supporting centralism, which was said to lead to absolutism. Liberals opposed the autonomy promoted by the Slovene People's Party (SLS), accusing it of federalism, separatism, and of undermining the unity of the state.

The SLS advocated for the protection of the rural population. The Yugoslav Democratic Party (JDS) was accused of being a party of capitalists, and of having cooperated with German landowners against Slovenian farmers during the Austro-Hungarian era. The Catholic camp supported a religious character in education, which the JDS strongly opposed.

Mutual accusations also arose in relation to the Carinthian plebiscite. The JDS blamed the head of the provincial government, Dr. Brejc from the SLS, for the loss of Carinthia. In contrast, the SLS claimed that the responsibility lay with the former leader, Dr. Žerjav from the JDS.

The election results were interpreted very differently. *Slovenec* wrote about the end of liberalism in Slovenia, where the JDS received few votes. *Jutro*, on the other hand, reported a catastrophic defeat of the clericals, who received "only" one-third of the vote and therefore did not achieve a majority.

Both newspapers supported the proclamation of the Obznana (a government decree), as they saw communists as a serious threat to the state. At the same time, the communists came in third in the elections, making them a strong competitor to the aforementioned parties.

Keywords: Slovene People's Party (SLS), Yugoslav Democratic Party (JDS), *Jutro* newspaper, *Slovenec* newspaper, elections, constituent assembly

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila svojim staršem, ki so naju ves čas raziskovanja podpirali in spodbujali.

Prav tako bi se rada zahvalila mentorju za vse nasvete in pomoč.

1 UVOD

1.1 Opredelitev problema

V današnjem času imajo mediji velik vpliv na javno splošno mnenje. Mediji bi morali biti pri svojem poročanju nepristranski, vendar na žalost to ni vedno tako. Zaradi tega sva se začela spraševati, kako je bilo s tem v preteklosti. 28. novembra 1920 so potekale volitve v ustavodajno skupščino Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zanimalo naju je, kako so o dogajanju pred volitvami in po volitvah poročali v časnikih Slovenec in Jutro, ki sta bila politično opredeljena časnika. Konec leta 1920 je bila razglašena obznana, s katero so prepovedali komunistično delovanje v državi. Zanimalo naju je tudi, kako sta omenjena časnika poročala o sprejetju tega zakona oziroma če sta ga podpirala.

1.2 Cilji

Glavni cilji najine raziskovalne naloge so ugotoviti:

- Kako sta časnika Slovenec in Jutro poročala v obdobju pred volitvami?
- Kakšne vzroke sta časnika Slovenec in Jutro navajala za rezultate volitev ter kako sta jih interpretirala?
- Ali sta časnika Slovenec in Jutro podpirala razglasitev obznane?

1.3 Hipoteze

Pred raziskovalnim delom sva si zastavila tri hipoteze, ki jih bova potrdila ali ovrgla:

1. Časnika Slovenec in Jutro sta v obdobju pred volitvami poročala enostransko.
2. Po volitvah sta časnika Slovenec in Jutro navajala različne vzroke za rezultate volitev ter jih tudi različno interpretirala.
3. Časnika Slovenec in Jutro sta podpirala razglasitev obznane.

1.4 Metode dela

Pri raziskovanju sva uporabljala delo z viri. V teoretičnem delu sva s pomočjo literature raziskala dogajanje po nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Pri tem sva se osredotočila na nastanek Države Slovencev, Hrvatov in Srbov ter Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zanimalo naju je tudi, kateri so bili glavni politični tabori na Slovenskem ter kakšen program so imeli. Nato sva pregledala in raziskala poročanje časnikov Slovenec in Jutro

v obdobju med septembrom 1920 in januarjem 1921. Zanimalo naju je, kako so poročali o dogajanju pred in po volitvah ter o sprejetju obznane.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Slovenska samostojnost v Državi SHS

Pred oblikovanjem Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev leta 1918 je večina slovenskega naroda živela v kratek čas obstoječi Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki pa je bila zelo pomembna za slovensko državotvornost. Država Slovencev, Hrvatov in Srbov je bila ustanovljena s strani habsburških južnoslovanskih narodov ob odcepitvi od Avstro–Ogrske monarhije 29. oktobra 1918. Država je obstajala do 1. decembra 1918, ko se je združila s Kraljevino Srbijo v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ob nastanku je Država Slovencev, Hrvatov in Srbov obsegala skoraj celotno Slovenijo, Hrvaško z Istro in Dalmacijo ter Bosno in Hercegovino. Pred združitvijo s Kraljevino Srbijo, ki sta se ji priključili Vojvodina in Črna gora, se je obseg ozemlja Države SHS zmanjšal. Zaradi določil londonskega sporazuma je Kraljevina Italija začela zavzemati Slovensko primorje, Istro, Cres in Lošinj, severno Dalmacijo ter dalmatinske otoke. Takrat je Državo SHS vodil Anton Korošec. V Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov so Slovenci za kratek čas zaživel kot samostojen narod (Borak, 2005, str. 186).

2.2 Sprememba v slovenski politiki

2.2.1 Katoliški tabor

Katoliško gibanje je ostalo politično in organizacijsko enotno. Obvladovala ga je Vseslovenska ljudska stranka (VLS) oziroma kasneje Slovenska ljudska stranka (SLS), ki jo je, vse do svoje smrti 14. decembra 1940, vodil Anton Korošec.

Po nastanku jugoslovanske države je Vseslovenska ljudska stranka oblikovala svoj politični program na zboru strankinih zaupnikov 6. in 7. aprila 1920 v Ljubljani. Stranka se je na tem zboru preimenovala iz Vseslovenske ljudske stranke v Slovensko ljudsko stranko. V svojem novem programu je zahtevala avtonomijo posameznih zemljepisno, kulturno in gospodarsko enotnih pokrajin, med njimi posebej Slovenije, z lastnimi predstavniškimi telesi. Zavzemala se je tudi za moderno in depolitizirano državno upravo in šolstvo, ohranitev in negovanje zvez s slovenskimi izseljenci ter za etično pravično zahodno in severno državno mejo. Poudarjali so socialnogospodarska vprašanja. Slovenska ljudska stranka je takrat izpopolnila svoj krščanskosocialni program, tako da je ta zahteval socialno pravično urejeno državo s strogim socialnim nadzorom nad kapitalističnim gospodarstvom. Ta nadzor naj bi obsegal varstvo delavcev in uslužbencev, nadzor proizvodnje, plač, cen ter trgovine. Program pa je prav tako

zahteval, da je treba uslužbencem v industrijskih podjetjih priznati pravico do sodelovanja pri upravi in do udeležbe pri dobičku narod (Borak, 2005, str. 226 - 228).

2.2.2 Liberalni tabor

Jugoslovansko demokratsko stranko, ki je bila od leta 1919 vključena v vsedržavno Jugoslovansko demokratsko stranko, je vodil Ljuba Davidović. Vodil jo je že pol leta po oblikovanju jugoslovanske države. Ni pa bila edina politična predstavnic slovenskega liberalizma. Začel se je proces razpadanja liberalnega tabora, ki se je deloma zgodil že pred prvo svetovno vojno. Po vojni sta bili ustanovljeni Narodno socialistična stranka in Samostojna kmetijska stranka. Najprej je bila 1. junija 1919 ustanovljena nova liberalna Samostojna kmetijska stranka (SKS). Njeno ustanovitev je povzročila Jugoslovanska demokratska stranka, ki je vedela, da na podeželju ne more konkurirati Slovenski ljudski stranki, zato je s svojo novo kmečko stranko prodrla v najmočnejše zaledje Slovenske ljudske stranke. Po drugi strani pa so bila razlog za ustanovitev te stranke prizadevanja liberalnih slojev na podeželju, da se politično organizirajo v lastni organizaciji.

Samostojna kmetijska stranka je bila stranka, v kateri so bili veleposestniki, večji kmetje, podeželski obrtniki, trgovci in gostilničarji, ki so že pred nastankom volili liberalce. Stranka je svojo pozornost namenila reševanju vsakodnevnih kmečkih vprašanj. Zahtevala je ustanavljanje šol, prilagojenih potrebam kmetov, izboljšanje prometa, trgovine, carinsko politiko v korist proizvajalcev kmetijskih pridelkov, zaščito revnih kmečkih slojev s tako imenovano kmečko ustavo, skrajšanju vojaškega roka za kmete in podobno. Zavzemala se je tudi za izvedbo agrarne reforme, saj bi to pripomoglo k razvoju kmetijstva.

Druga nova liberalna stranka, ki je nastala v jugoslovanski državi, je bila Narodno socialistična stranka (NSS). Ustanovljena je bila 7. decembra 1919, razvila pa se je iz liberalno usmerjenega narodno socialističnega sindikalnega gibanja, ki je že v času Avstro-Ogrske nastalo v Trstu. Člani so bili nekdanji nezadovoljni in razočarani pripadniki Jugoslovanske demokratske stranke in Jugoslovanske socialnodemokratske stranke, ki se v meščanski Jugoslovanski demokratski stranki nikoli niso počutili domače, Jugoslovanska socialnodemokratska stranka pa jim je bila zaradi internacionalistične usmeritve precej tuja. Narodno socialistična stranka je bila stranka malomeščanstva, torej nižjih uradnikov, malih obrtnikov in dela delavstva narod (Borak, 2005, str. 228 - 230).

2.2.3 Nastanek komunistične stranke

Zaradi nastanka Kraljevine SHS so se slovenski delavci začela povezovati z jugoslovanskim delavskim gibanjem. Proces povezovanja v delavsko gibanje pa je v Sloveniji potekal drugače kot v drugih pokrajinah. Združitvenega kongresa, ki je potekal od 20. do 23. aprila 1919 v Beograd in na katerem so se socialdemokratske stranke iz Srbije, Bosne in Hercegovine ter leva krila socialdemokratskih strank Hrvaške in Vojvodine združila v komunistično stranko, se ni udeležila, saj ni sprejela nekaterih političnih izhodišč, ki so bila pogoj za sodelovanje na kongresu in za združitev v enotno vsejugoslovansko delavsko stranko. Predvsem pa se ni bila pripravljena odreči sodelovanju z meščansko oblastjo. Tako je bila komunistična stranka v Sloveniji ustanovljena leto kasneje. S tem da so idejna in taktična razčiščevanja potekala že v okviru JSDS, v drugih južnoslovanskih pokrajinah pa v okviru komunistične stranke. Zaradi tega je ustanovitev komunistične organizacije na Slovenskem nekoliko zamujala narod (Borak, 2005, str. 232 - 234).

2.4 Volitve v ustavodajno skupščino

Med najpomembnejšimi dogodki po ustanovitvi Kraljevine SHS so bile volitve v ustavodajno skupščino Kraljevine SHS 28. novembra 1920. Volitve so bile razpisane z Zakonom o volitvah narodnih poslancev v ustavodajno skupščino, sprejelo ga je Začasno narodno predstavništvo Kraljevine SHS 2. septembra 1920. Začasno narodno predstavništvo je bilo prvo zakonodajno telo novoustanovljene jugoslovanske države, t. i. predparlament. Oblikovano je bilo zato, da bi v vmesnem obdobju od ustanovitve Kraljevine SHS do sklica ustavodajne skupščine po hitrem postopku sprejemala zakone, nujne za državo, nadzorovalo delo vlade, da bi bilo načelo parlamentarne odgovornosti uveljavljeno še pred sklicem konstituante, predvsem pa, da bi pripravilo volilni zakon za volitve v ustavodajno skupščino. Začasno narodno predstavništvo je delovalo od 1. marca 1919. Sestavljali so ga predstavniki, ki sta jih določila srbska Narodna skupščina in zagrebški Narodni svet, na podlagi prej sklenjenih medstrankarskih sporazumov ter delegati iz Vojvodine, Črne gore in Makedonije. V Začasnem narodnem predstavništvu naj bi bilo po predhodnem dogovoru 296 članov, vendar je bilo število poslancev, ki so v njem delovali, od 254 do 287. Razlagi za to so bili različni. Nepotrjeni in razveljavljeni poslanski mandati, smrti in odstopi poslancev ter dolgotrajen postopek potrditve mandatov njihovih namestnikov. V Začasnem narodnem predstavništvu so bile zastopane vse tri slovenske politične stranke, to so VLS (SLS), JDS in JSDS. VLS (SLS) je imela 16 poslancev, JDS 11 in JSDS 5 poslancev. Največ poslancev v Začasnem narodnem predstavništvu je imela

vsedrjavna Jugoslovanska demokratska stranka, in sicer 82, ki je skupaj s strankami, povezanimi v parlamentarnem klubu Demokratska skupnost, razpolagala s 115 glasovi. Člani Demokratske skupnosti so bili tudi poslanci slovenske JDS.

Druga najmočnejša stranka je bila Narodna radikalna stranka (NRS) s 55 poslanci. Skupaj s predstavniki drugih radikalnih političnih organizacij zunaj Srbije je bila povezana v Radikalnem klubu in je razpolagala z 69 glasovi. Močne parlamentarne skupine v Začasnem narodnem predstavništvu so bile tudi Narodni klub z 32 poslanci. Narodni klub je združeval predstavnike Starčevičeve Stranke prava, Hrvaške narodne skupnosti, Muslimanske skupnosti iz Bosne, neopredeljene člane. Jugoslovanski klub z 19 poslanci je združeval poslance VLS oziroma SLS in tri hrvaške katoliške poslance iz skupine, zbrane ob listu Narodna politika. Socialdemokratski klub s 14 poslanci je združeval poslance JSDS s poslanci Srbsko-bunjevskega agitacijskega odbora iz Novega Sada. Druge poslanske skupine so imele manj kot deset članov.

Vse slovenske politične stranke so se udeležile volitev v ustavodajno skupščino 28. novembra 1920. Prav tako so se volitev udeležile stranke v Prekmurju, ki so se povezovale z vodilnimi političnimi subjekti v svojih matičnih političnih taborih. Takrat so stranke ponovno poudarile svoja temeljna programska stališča, hkrati pa opozorile še na svoje druge politične poglede.

SLS je poudarjala zahtevo po enakopravnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov ter zahtevala pokrajinsko avtonomijo Slovenije s pokrajinsko skupščino in njej odgovorno pokrajinsko vlado. Prav tako je poudarjala združitev Slovencev v jugoslovanski državi po načelu samoodločbe. SLS je kot obliko vladavine sprejemala monarhijo. Nasprotovala je militarizmu in zahtevala, naj o vojni in miru odloča ljudstvo. Zavzemala se je tudi za skrajšanje vojaškega roka. V zvezi z drugimi temeljnimi političnimi zahtevami je zahtevala svobodo veroizpovedi in enakopravnost ver v državi, posebej pa svobodo in enakopravnost katoliške vere. Zavračala je kulturni boj proti katoliški veri in Cerkvi. Poudarjala je tudi, da je potrebno pouk v šolah in vzgojo mladine izvajati po krščanskih načelih.

Program liberalne Jugoslovanske demokratske stranke se je v temeljnih političnih vprašanjih precej razlikoval od programa SLS. JDS se je zavzemala za centralistično državo, podpirala je dekoncentrirano izvajanje upravnih nalog lokalnega značaja, prav tako pa je zavračala vsak prikrit federalizem. Glede oblike vladavine je podpirala monarhijo, v načelnih političnih vprašanjih pa je napovedovala boj zoper politični katolicizem ter zavračala družbeni in politični program diktature proletariata. Glede šolanja so bili prepričani, da so katoliška učiteljišča nedopustna in da bi morala država zagotoviti enotno vzgojo učiteljstva. Zavzemala se je za

skrajšanje vojaškega roka. Kot druge stranke se je tudi JDS zavzemala za združitev primorskih in koroških Slovencev s Slovenci v Kraljevini SHS.

Svoj volilni program sta predstavili tudi obe novi liberalni stranki. Samostojna kmetijska stranka je zagovarjala enakopravnost Slovencev, Hrvatov in Srbov ter načelno podpirala avtonomijo Slovenije, čeprav je pozneje v ustavni razpravi ravnala drugače. Avtonomijo je prav tako podpirala Narodno socialistična stranka. Poudarjala je enakopravnost ver, močno pa je nasprotovala komunizmu.

Obe marksistični stranki, Jugoslovanska socialnodemokratska stranka in slovenski del Komunistične partije Jugoslavije, sta skladno s svojima programoma zahtevali korenito družbeno preobrazbo. JSDS je poudarjala nujnost vzpostavitve socializma, ki bi slonel na družbeni lastnini proizvodnih sredstev. Kot stranka reformnega družbenega in političnega programa je zahtevala socializacijo velike industrije, rudnikov, veleposesti in bank, pri čemer naj bi bili proizvajalci, porabniki in država enakopravno zastopani pri vodenju, kontroli in snovanju novih podjetij. Zahtevala je tudi izvedbo agrarne reforme, za družno organizacijo kmetijstva, socialni napredek in zavarovanje delavstva (zdravstveno, nezgodno, pokojninsko ter ob morebitni brezposelnosti). Prav tako pa je tudi zahtevala priznanje delavskih organizacij, pravice do stavke in uvedbo kolektivnih pogodb.

V nasprotju z JSDS so slovenski komunisti zagovarjali odločen revolucionarni razredni boj in vzpostavitev komunistične delavsko-kmečke sovjetske republike. Zavzeli so se tudi za mir med narodi ter za diplomatske in gospodarske zveze s sovjetsko Rusijo. Skladno s tedanjim unitarističnim in centralističnim nacionalnim programom KPJ so tudi slovenski komunisti zagovarjali obstoj enega jugoslovanskega naroda in enotno sovjetsko Jugoslavijo v okviru Balkansko-podonavske federacije.

Zmagovalka volitev v ustavodajno skupščino v Sloveniji je bila Slovenska ljudska stranka, vendar je v nasprotju s svojo dotedanjo absolutno politično prevlado na slovenskem zmagala le z relativno večino glasov. Dobila je 37,27 % glasov in 14 oziroma 15 poslanskih mandatov, saj je po sprejetju ustave junija 1921 Narodna skupščina konec leta 1921 napako, zaradi napačnega štetja glasov v mariborskem volilnem odboru, popravila in SLS je imela enega poslanca več. Slab izid na volitvah SLS je bil posledica nemirnih poveljnih razmer ter spremenjene politične strukture in razmerja moči med slovenskimi strankami, saj je večje število strankarskih programov z radikalnimi zahtevami vplivalo na razpoloženje med volivci. Stranki so bili očitani neuspehi pri reševanju najpomembnejših vprašanj notranje ureditve države, težaven gospodarski položaj slovenskega naroda, neuspehi pri reševanju vprašanja slovenskih meja in nezadovoljstvo z dosežki vodstva SLS v Beogradu, zlasti v obdobju, ko je

bila ta stranka v vladi, od decembra 1918 do avgusta 1919 ter od februarja 1920 naprej. Vse omenjeno je vplivalo na to, da se je del simpatizerjev SLS nagnil k drugim, predvsem opozicijskim strankam, ki so poudarjale radikalnejša politična gesla.

Druga najmočnejša slovenska politična stranka po volitvah v ustavodajno skupščino je bila nova liberalna Samostojna kmetijska stranka. Dobila je 20,86 % glasov in devet oziroma osem poslanskih mandatov, saj je bil deveti mandat SKS konec 1921 razveljavljen v korist SLS.

SKS je sledila Jugoslovanska socialnodemokratska stranka, ki je dobila 18,67 % glasov in sedem poslanskih mandatov. Sedmi mandat je zaradi napačnega štetja glasov v volilnem odboru v Mariboru dobila na račun komunistov. Te napake niso popravili, saj so bili zaradi Zakona o zaščiti države komunistični mandati avgusta 1921 razveljavljeni.

Četrta stranka v Sloveniji je bila KPJ, ki je dobila 10,29 % glasov in pet poslanskih mandatov, morala pa bi jih dobili 6. Za KPJ sta bili liberalna Jugoslovanska demokratska stranka, ki je dobila 7,76 % glasov in tri poslanske mandate ter Narodno socialistična stranka, ki je dobila 3,91 % glasov in dva poslanska mandata. Najmanj, 1,24 % glasov in nobenega poslanskega mandata je dobila Domača verstvena (gospodarska) stranka, ki so jo pri razporejanju glasov šteli posebej, čeprav je bila le posebna organizacijska oblika JDS v Prekmurju.

V ustavodajni skupščini, ki je štela 419 poslancev je bila najmočnejše zastopana Jugoslovanska demokratska stranka. Imela je 92 oziroma 22 % vseh poslancev. Sledila ji je Narodna radikalna stranka, ki je imela 91 oziroma 21,7 % vseh poslancev, komunisti so jih imeli 58 oziroma 14 % vseh poslancev. Hrvaška republikanska kmečka stranka je imela 50 oziroma 12 % vseh poslancev, Zveza kmetijcev (Savez zemljoradnika) 30 oziroma 7 % vseh poslancev. Sledila ji je Jugoslovanska muslimanska organizacija s 24 poslanci, kar je predstavljalo 5,7 % vseh poslancev, Hrvaška ljudska (Hrvatska pučka) in Bunjevsko-šokska (Bunjevsko-šokačka) stranka pa sta imeli skupaj 13 poslancev oziroma 3 %. Socialni demokrati so skupaj s sedmimi mandati JSDS imeli 10 poslancev oziroma 2,4 %. Od drugih strank je največ poslancev, in sicer 8, dobil Džemijet narod (Borak, 2005, str. 237 – 240).

2.5 Obznana

Obznana je uradno sporočilo ali javna razglasitev, ki jo objavi določena institucija, organ oblasti ali posameznik z namenom obveščanja javnosti o pomembnih odločitvah, ukrepih ali dogodkih. Pojem se pogosto uporablja v pravnem, političnem ali zgodovinskem kontekstu.

V zgodovini Slovenije je izraz obznana posebej znan kot ime za odlok, ki ga je v noči iz 29. na 30. december 1920 izdala vlada Kraljevine SHS. S tem odlokom so bile prepovedane vse

dejavnosti Komunistične partije Jugoslavije (KPJ) in z njo povezanih organizacij. Namen te obznanje je bil omejiti revolucionarne aktivnosti in utrditi oblast vlade Kraljevine SHS narod (Borak, 2005, str. 253).

3 VOLITVE V USTAVODAJNO SKUPŠČINO IN RAZGLASITEV OBZNANE V ČASNIKIH SLOVENEK IN JUTRO

3.1 Predvolilni boj

V Beogradu je minister Marković izdelal novo stilizacijo volilnega zakona, ki je bila predložena parlamentu. Kasneje je bil izdelan predlog, po katerem je bilo mogoče skrajšati reklamacijske roke, tako da bi se volitve lahko izvedle 28. novembra (Jutro, Konstituenta se sestane 1. decembra, 27. 8. 1920, str. 1). 3. septembra 1920 je časnik Jutro poročal, da je bil prejšnji dan sprejet volilni zakon, proti kateremu je glasovalo 15 poslancev (Jutro, Volilni zakon sprejet, 3. 9. 1920, str. 1). Istega dne je časnik Slovenec natančno poročal o razpravi o volilnem zakonu, ki se je odvijala 1. septembra (Slovenec, Razprava o volivnem zakonu, 3. 9. 1920, str. 2). Naslednji dan pa je tudi časnik Slovenec poročal o sprejetju volilnega zakona (Slovenec, Volivni zakon za konstituinto sprejet, 4. 9. 1920, str. 2), medtem ko je časnik Jutro natančno poročal o razpravi, ki se je odvijala 2. septembra (Jutro, Iz seje Narodnega predstavništva, 4. 9. 1920, str. 2). Regent Aleksander je ukaz o volitvah podpisal 4. septembra pred svojim potovanjem v Pariz (Jutro, Ukaz o volitvah podpisan, 5. 9. 1920, str. 1).

6. septembra je bilo v Sarajevu zborovanje Jugoslovanske demokratske stranke (JDS), kjer so poudarili državno enotnost s širokimi pokrajinskimi administrativnimi samoupravami. Prav tako so zapisali, da je draginja najbolj prizadela uradništvo, kateremu bi bilo potrebno najprej pomagati (Jutro, Veličastno zborovanje JDS v Sarajevu, 8. 9. 1920, str. 2). Naslednji dan je časnik Jutro poročal o kmečkem taboru na Bledu. Kušar iz Samostojne kmetijske stranke (SKS) je v svojem govoru očital vodji Slovenske ljudske stranke (SLS) Antonu Korošču sovraštvo do slovenskih kmetov. Časnik je prav tako pozval kmete, da naj se ob bližajočih volitvah ne ustrašijo "politikanskih" duhovnikov (Jutro, Kmečki tabor na Bledu, 9. 9. 1920, str. 1). Naslednji dan se je odvijal ljudski tabor na Homcu, kjer so člani SLS ponovno pozvali k avtonomiji slovenskega naroda (Slovenec, Veličasten ljudski tabor na Homcu, 10. 9. 1920, str. 1).

Časnik Slovenec je opisal ukaz volitev v konstituinto, ki je bil objavljen 7. 9. 1920 in s katerim so se volitve za konstituinto razpisale za 28. 11. 1920, sestanek ustavodajne skupščine pa je bil predviden za 12. 12. 1920 (Slovenec, Politične novice, 11. 9. 1920, str. 3).

12. septembra je bilo v Ljubljani zborovanje JDS, kjer so poudarili, da je bil razpis volitev v konstituinto njihova zasluga. Prav tako so razpravljali o ljudskem taboru na Homcu ter očitali katoliškemu taboru razdiranje države. Ponovno so tudi omenili velik pomen uradništva za

razvoj mlade države (Jutro, Demokratska manifestacija v Ljubljani, 14. 9. 1920, str. 2). Časnik Slovenec je zapisal, da so na omenjenem zborovanju hujskali proti katoliškemu taboru in SLS. Zapisali so tudi, da se JDS na podeželju predstavlja kot stranka kmečkega prebivalstva, v mestih pa kot stranka meščanov, v resnici pa so stranka kapitalistov (Slovenec, Politične novice, 14. 9. 1920, str. 2). Zapisali so tudi, da se v Sloveniji obeta hud volilni boj. JDS so očitali, da se predstavlja kot stranka, ki se zavzema za avtonomijo, v resnici pa je centralistična stranka (Slovenec, Boj za avtonomijo Slovenije, 15. 9. 1920, str. 1). JDS so prav tako očitali, da so slovenske dežele previsoko obdavčene v primerjavi z drugimi deli države (Slovenec, Novi davki in JDS, 21. 9. 1920, str. 1). Medtem je časnik Jutro očital katoliškemu taboru, da si prizadeva za avtonomijo pri carini, kar ni izvedljivo, in da so to le besede za ljudi, ki nič ne razmišljajo (Jutro, Neresno argumentiranje, 23. 9. 1920, str. 2).

Katoliški tabor je očital liberalnemu, da se bi le-ta takoj pridružil boju komunistov proti katoliški Cerkvi. Po mnenju avtorja so bile volitve v konstituantno velikega pomena za Cerkev, saj se je na njih odločalo o verskem ali laičnem značaju šol, mešanih zakonih, ločitvah itd. Napovedan je bil kulturni boj (Slovenec, Versko vprašanje in konstituenta, 24. 9. 1920, str. 1). V časniku Slovenec so tudi poudarili, da imajo njihovi politični nasprotniki precej višja finančna sredstva in pozvali svoje somišljenike, naj prispevajo v volilni sklad SLS (Slovenec, Somišljenikom!, 26. 9. 1920, str. 1).

Časnik Jutro je zavračal model avtonomije, ki ga je zagovarjal katoliški tabor, saj bi sodnike in davčne uradnike imenoval deželni odbor, kar bi lahko pripeljalo do pristranskosti. Liberalni tabor je zagovarjal prisotnost vrhovne ustanove, ki bi onemogočala takšno početje (Jutro, Avtonomija in uradništvo, 1. 10. 1920, str. 1).

30. septembra je Anton Korošec na sestanku zaupnikov SLS v Mariboru zahteval enakopravnost Slovencev v Kraljevini SHS. Zavračal je trditve, da SLS podpira federalizem in separatizem, hkrati pa je povedal, da si prizadevajo za ustanovitev pokrajin na podlagi skupnih gospodarskih in kulturnih interesov (Slovenec, Vodilne misli za volilni boj v konstituantno, 2. 10. 1920, str. 1). V časniku Jutro so komentirali, da so več pričakovali od programa SLS in da so nad njim razočarani. Prav tako so zapisali, da je enakopravnost narodov v programih vseh strank in da si SLS ne upa izraziti svojega pravega mnenja (Jutro, SLS na umiku, 3. 10. 1920, str. 1). Prav tako so zapisali, da bo SLS morala pozabiti na svoje predvolilne obljube o avtonomiji, če bo želela vstopiti v vlado skupaj s srbskimi radikali, katerim je programsko najbližje (Jutro, Politične novice, 9. 10. 1920, str. 3).

Katoliški tabor je očital SKS, da sicer nastopa kot samostojna stranka, čeprav nastopa skupaj z liberalno JDS, ki se zaveda, da bo težko dobila glasove na podeželju. V Slovencu so tudi

zapisali, da je SKS s tem izgubila vso kredibilnost (Slovenec, Vodilne misli za volilni boj v konstituanto, 2. 10. 1920, str. 1).

V časniku Jutro so zapisali, da je v beograjskem Dnevniku izšel članek, kjer je avtor opozarjal na širjenje klerikalizma iz Slovenije po celotni državi. V članku je Slovenijo celo primerjal z Irsko in njenim bojem proti Angliji (Jutro, Politične beležke, 12. 10. 1920, str. 2). V časniku Slovenec pa je avtor članka zatrjeval, da vsak centralizem vodi v absolutizem (Slovenec, Avtonomija in centralizem, 17. 10. 1920, str. 1). Po mnenju liberalnega tabora se je katoliški tabor najbolj bal SKS, ki se je resnično zavzemala za slovenskega kmeta. Medtem pa so JDS označili za stranko "malega" človeka (Jutro, Priprave na volitve v Sloveniji, 20. 10. 1920, str. 2).

V časniku Slovenec je izšel zanimiv članek, ki je povzemal članek iz časnika srbskih demokratov Politika. V njem je bilo zapisano, da je posledica poraza na koroškem plebiscitu dejstvo, da je slovenskemu kmetu bolj pomembno udobno življenje kot pa višji ideali. Zaradi tega bi bilo potrebno podpreti slovenske liberalce v boju proti "vatikanskemu" klerikalizmu (Slovenec, Politične novice, 21. 10. 1920, str. 2).

JDS je 22. oktobra objavila svoj program, kjer se je zavzemala za enotnost države, državno in laično šolstvo, dober položaj uradništva, svobodno gospodarstvo, zaščito zasebne lastnine in agrarno reformo (Jutro, Volilni program Jugoslovanske demokratske stranke, 22. 10. 1920, str. 1). V časniku je bilo tudi zapisano o pozivu SKS, ki si je želela kompromis z JDS in SLS. SLS je ta poziv zasmehovala, JDS pa se je odzvala ter povedala, da so se pripravljene pogajati. Pri teh pogajanjih naj bi se izkazalo, da je kompromis nemogoč (Jutro, Volilno gibanje, 22. 10. 1920, str. 1). O tem dogodku je poročal tudi Slovenec, ki je zapisal, da je JDS ravno toliko "demokratska", kot je SKS "kmetijska" stranka ter da so slovenski kmetje dovolj pametni, da ne bodo nasedli strankama kapitalistov (Slovenec, Volilni boj za konstituanto, 23. 10. 1920, str. 2). Medtem pa so v Jutru ponovno zapisali, da je neuspeh na koroškem plebiscitu posledica nesposobnosti in nezainteresiranosti pokrajinske vlade v Ljubljani in katoliškega tabora (Jutro, Domače vesti, 23. 10. 1920, str. 2).

25. oktobra je imela SLS volilne sestanke v ljubljanskem Unionu. V časniku Jutro so zapisali, da so ponovno govorili o avtonomiji in to zelo površno. Vendar pa so imeli več povedati o odnosu Cerkve do države. Na zborovanju ni bil prisoten Anton Korošec, kar naj bi pričalo o slabem stanju stranke. Nekateri člani SLS naj bi celo zahtevali odstranitev duhovnikov s kandidatne liste (Jutro, Volilni program in kandidature SLS, 26. 10. 1920, str. 1). O zborovanju je poročal tudi Slovenec, ki je zatrjeval, da je SLS trdna stranka, katere člani so pripadniki različnih slojev in poklicev. Anton Korošec se je nahajal v Beogradu, kjer so sprejemali

odločitve o novih davkih, zaradi česar je bila tam nujno potrebna njegova prisotnost zaradi zaščite slovenskih interesov. Zavračali so odgovornost predsednika pokrajinske vlade, dr. Brejca, za neuspeh na koroškem plebiscitu in zatrdili, da je naredil vse, kar je bilo v njegovi moči (Slovenec, Velika manifestacija Slovenske ljudske stranke, 26. 10. 1920, str. 2). V isti številki so predstavili tudi svoj program, kjer so zapisali, da so za propad krivi liberalci, da se zavzemajo za samoupravo in da mora biti zemlja last tistega, ki jo obdeluje. Prav tako so zavračali kulturni boj proti veri in Cerkvi (Slovenec, Slovensko ljudstvo!, 26. 10. 1920, str. 1). Naslednji dan so v časniku Slovenec objavili članek, kjer so zapisali, da so vse navedbe Jutra o zborovanju SLS neresnične (Slovenec, Volilni boj za konstituanto, 27. 10. 1920, str. 2). Nekateri liberalni politiki so celo trdili, da je SLS prepisal program od JDS. SLS je to označil kot nesmisel (Slovenec, Prepisani program, 28. 10. 1920, str. 1). Prav tako so za neuspeh na koroškem plebiscitu obtožili člana JDS, dr. Žerjava, ki je vodil pokrajinsko vlado pred dr. Brejcem (Slovenec, Kdo je kriv?, 29. 10. 1920, str. 1). Zatrdili so tudi, da slovenski kmet nujno potrebuje zaščito, saj ne more konkurirati kmetom iz Slavonije in Vojvodine (Slovenec, Volilni boj za konstituanto, 30. 10. 1920, str. 1).

Časnik Jutro je poročal o vmešavanju duhovnikov v volitve. Župnik iz Zgornje Polskave je pozval vernike, da se morajo udeležiti shoda SLS. Prisoten je bil poslanec Pišek, ki naj ne bi znal odgovoriti na vprašanja prisotnih. Shod naj bi se nato končal burno, župnik pa se je predčasno umaknil v župnijo (Jutro, Volilna borba, 3. 11. 1920, str. 1). Katoliški tabor pa je bil ogorčen nad predlogom člana JDS, dr. Kukovca, da bi Slovenijo razdelili na dve upravni okrožji. Po njihovem mnenju je bila Slovenija že dovolj razdeljena z izgubo Koroške in Primorske (Slovenec, "Demokratska" avtonomija, 3. 11. 1920, str. 1). Katoliški tabor je ostro nastopil proti kulturnemu boju proti Cerkvi. Zlasti zaradi tega, ker je minister Pribičević v Vojvodini iz 7. in 8. razreda izključil verouk, kar je močno razburilo vojvodinske katoličane (Slovenec, Kulturna svoboda in politične stranke, 5. 11. 1920, str. 1).

6. novembra je bil v ljubljanskem Unionu shod JDS. Zavzeli so se za močno in centralizirano državo, dinastijo Karađorđević in močno vojsko. Ivan Tavčar je poudaril, da močna vojska nima nobene zveze z militarizmom, kar jim pogosto očitajo politični nasprotniki. Dodal pa je tudi, da si slednji želijo šibke vojske, da bi lahko zavladata anarhija (Jutro, Volilni shod JDS v Unionu, 6. 11. 1920, str. 1). SLS je shod označil kot neposrečen, saj naj bi bila polna le tretjina dvorane. Med govorom kandidata Mohoriča pa naj bi ljudje začeli množično zapuščati dvorano. Zapisali pa so tudi, da na shodu niso povedali nič novega in pametnega (Slovenec, Ponesrečen demokratski shod v Ljubljani, 6. 11. 1920, str. 2). Katoliški tabor je očital liberalnemu, da ta želi predstaviti SLS kot protidržavno in avstrofilsko stranko, kar so v časniku

Slovenec ostro zanikali (Slovenec, Volilni manever demokratov, 6. 11. 1920, str. 1). Predsednik Svete vojske, Janez Kalan, je očital liberalnemu taboru, da je kriv za zločin nad domovino, da kvari mladino in da sovraži Cerkev. Po njegovem mnenju od liberalnega tabora ni dobil nobenega odgovora, ker ne morejo ovreči resnice (Slovenec, Torej res hočete nadaljevati zločin nad domovino?, 6. 11. 1920, str. 1).

V časniku Jutro so objavili članek iz katoliško usmerjenega Domoljuba, kjer je avtor zapisal, da so učitelji leni in koristijo raznorazne dopuste. Prav tako so naredili primerjavo, koliko denarja se porabi za učitelje in koliko za duhovnike. Namen te objave je bil predstaviti učiteljem, kaj se bo zgodilo, če bodo volili SLS (Jutro, Zro, žro, žro..., 7. 11. 1920, str. 2). Istega dne so v časniku Slovenec ponovno opozorili na povezavo med JDS in SKS. Po njihovem mnenju so SKS stranko ustanovili zato, da bi lahko kapitalisti nadzorovali in izkoriščali kmečko prebivalstvo (Slovenec, V boj za ljudsko ustavo!, 7. 11. 1920, str. 2). Za pripadnike liberalnega tabora so zapisali, da živijo v srednjem veku in se bojijo inkvizicije. Po njihovem mnenju so glede duhovnega vodstva slovenski duhovniki precej višje kot posvetni intelektualci, ki se zbirajo okrog JDS (Slovenec, Plesnoba, 10. 11. 1920, str. 1). V svojih člankih pa so tudi večkrat zapisali, da vodja kandidatne liste JDS v Ljubljani, Ivan Tavčar, širi neresnice o SLS (Slovenec, Tretji poziv dr. Tavčarju, 11. 11. 1920, str. 2). Časnik Slovenec je poročal o številnih shodih SLS po podeželju, kjer JDS nima nobenih možnosti. SKS pa se je že izkazal kot "privesek" JDS (Slovenec, V boj za ljudsko ustavo!, 14. 11. 1920, str. 2).

V časniku Jutro so obtožili katoliške duhovnike, da hujskajo proti Srbom. Na seji višjega šolstva je kanonik Nadrah zahteval, da se odpusti učiteljica pravoslavne vere, kar pa je bilo z veliko večino zavrnjeno. Za odstavitev naj bi glasovali samo katoliški duhovniki (Jutro, Klerikalno zelotstvo v višjem šolskem svetu, 17. 11. 1920, str. 2). Prav tako so obtožili SLS, da je hinavska stranka, ki je po eni strani obsojala uradništvo razsipnosti, po drugi strani pa se je za njih zavzemala v predvolilnem boju (Jutro, Volilna borba, 18. 11. 1920, str. 2). SLS je na očitke odgovorila, da se zavzema za enakopraven položaj Slovencev v novi državi, medtem ko so politični nasprotniki za razliko od njih razdeljeni (Slovenec, Za avtonomijo, enakopravnost in socialno pravičnost!, 18. 11. 1920, str. 1). V časniku Slovenec so tudi zapisali, da Slovenci niso enakopraven narod in da je edina rešitev avtonomija. JDS naj bi po eni strani zagovarjala avtonomijo, istočasno pa trdi, da so člani SLS zaradi zahtev po avtonomiji razdiralci države (Slovenec, Za avtonomijo, enakopravnost in socialno pravičnost!, 19. 11. 1920, str. 2). Po njihovem mnenju je edino SLS dosegla, da lahko Slovenci o določenih zadevah odločamo sami. Medtem pa je JDS govorila o avtonomiji, delala pa ravno nasprotno (Slovenec, Demokratske zasluge za avtonomijo, 20. 11. 1920, str. 1). Liberalni tabor je očital katoliškemu,

da je ta hujskal ljudi proti posvetnemu šolstvu in da so se politiki SLS spustili na najnižji nivo (Jutro, Klerikalci in narodna prosveta, 21. 11. 1920, str. 1).

21. novembra se je v dvorani Union vršil drugi shod SLS, kjer je stranka ponovno predstavila svoj program, na katerem so posebej poudarili, da je potrebno zaščititi slovenskega "malega" kmeta (Slovenec, Socialni program SLS, 23. 11. 1920, str. 1). Liberalni tabor je obtožil nosilca liste SLS v Ljubljani, dr. Gosarja, da je deloval proti državi in da takšen politik ne more zastopati Slovencev v Beogradu (Jutro, Domače vesti, 24. 11. 1920, str. 3). Dr. Gosar je zapisal, da je preveril pri različnih institucijah in da proti njemu ni uvedena nobena kazenska preiskava (Slovenec, Dr. Gosar v kazenski preiskavi, 24. 11. 1920, str. 1). Zatrdili so, da se JDS zaveda, da po volitvah zaradi svojega centralističnega programa ne bo najmočnejša stranka (Slovenec, Boj brez upa na zmago, 24. 11. 1920, str. 1). Za Ivana Tavčarja pa so trdili, da je sicer dober pisatelj, vendar pa nesposoben politik. Prav tako so trdili, da so se liberalci že v prejšnji državi povezovali z nemškimi veleposestniki proti slovenskemu kmetu (Slovenec, Stranka napredka in demokracije, 25. 11. 1920, str. 1). Naslednji dan so v časniku Jutro poročali o dogodku v Veliki Dolini na Dolenjskem, ki so jo označili za klerikalno občino. Skupina ljudi naj bi napadla učitelje, razbijala stekla, slišali pa naj bi se tudi strelji (Jutro, Kulturni zločin, 26. 11. 1920, str. 2). Medtem so isti dan v časniku Slovenec poročali o zagotovljeni zmagi SLS (Slovenec, Prognoze volilnih uspehov, 26. 11. 1920, str. 1). Dan pred volitvami so v časniku Jutro pozvali mlajše volivce, naj se udeležijo volitev. Po njihovem mnenju je bil glas za SLS glas za tri slabotne države in gospodarsko smrt Slovenije (Jutro, Apel mlajšim volivcem, 27. 11. 1920, str. 1). Medtem so v SLS zatrjevali, da glas za njih pomeni glas za avtonomijo, kulturni razcvet in gospodarsko prihodnost (Slovenec, Pred zgodovinskim trenutkom, 27. 11. 1920, str. 1). Na dan volitev, 28. novembra, sta obe stranki pozvali svoje volivce, da naj se udeležijo volitev in da naj glasujejo za njih.

3.2 Po volitvah

Že 29. novembra je izšla posebna izdaja Slovenca, kjer so pisali o koncu liberalizma v Ljubljani in popolnem porazu liberalnega tabora na Slovenskem (Slovenec, Konec liberalizma v Ljubljani, 29. 11. 1920, str. 1). Medtem so v časniku Jutro pisali o katastrofalnem porazu klerikalcev v Sloveniji (Jutro, Katastrofalen poraz klerikalcev v Sloveniji, 29. 11. 1920, str. 1).

Slika 1: Naslovnica časnika Jutro 29. 11. 1920 (<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HWAMQTKW/a7262e81-744b-40a3-8af0-bd3ac028c852/PDF>, 8. 2. 2025)

30. novembra sta izšla oba časnika, podrobno so predstavili rezultate, čeprav ti še niso bili uradni. V časniku Jutro zapisali, da so klerikalci doživeli silen poraz v Sloveniji, saj so dobili približno tretjino mandatov v Sloveniji, kar je po njihovem mnenju pomenilo, da večina Slovencev zavrača avtonomijo. Socialisti in komunisti so po njihovem mnenju dosegli dober rezultat zaradi nezadovoljstva po vojni. Z rezultati so bili zadovoljni zaradi tega, ker so državotvorne stranke v državi dobile večino (Jutro, Izid volitev v ustavotvorno skupščino, 30. 11. 1920, str. 1). Iz člankov v časniku Slovenec je razvidno, da SLS ni bila popolnoma zadovoljna, čeprav je dobila največ glasov. Vzrok je bil ta, da niso dobili večine. Po njihovem mnenju jim je veliko glasov odvzela SKS (Slovenec, Izid volitev, 30. 11. 1920, str. 1). SLS se

3.3 Razglasitev obznane

30. decembra je časnik Jutro poročal o komunističnih naklepih v Jugoslaviji. Sovjetska delegacija na Dunaju naj bi imela na razpolago 50 milijonov rubljev za komunistično propagando v Jugoslaviji in na Češkoslovaškem (Jutro, Komunistični naklepi v Jugoslaviji, 30. 12. 1920, str. 1). Naslednji dan so poročali, da je oblast izvedela za načrtovan napad komunistov na državo. Zapisali so, da bi podobno kot v Rusiji prišlo do državljanske vojne in da bi bilo uničeno vse dobro, kar je bilo do sedaj ustvarjeno. Ljudje, ki so širili nezadovoljstvo med ljudmi, naj bi bili plačani iz tujine. Zaradi tega je oblast odredila, da se mora odstraniti vsa komunistična propaganda. Prav tako so napovedali odstranitev vseh voditeljev in izgon tujcev, ki bi širili komunistično propagando (Jutro, Za red in svobodo, 31. 12. 1920, str. 1). O dogodkih je poročal tudi časnik Slovenec, ki je zavzel enako stališče kot časnik Jutro (Slovenec, Napovedan komunistični puč v Belgradu, 31. 12. 1920, str. 1). Naslednji dan je JDS ponovno podprla ukrep vlade proti komunistom, kar je bilo po njihovem mnenju ključno za ohranitev demokracije (Jutro, Ostre odredbe proti komunistom v Ljubljani, 1. 1. 1921, str. 2). V časniku Jutro so poročali tudi o akciji proti komunistom po vsej državi (Jutro, Akcija proti komunistom, 2. 1. 1921, str. 1). 2. septembra se je v Beogradu odvijal shod republikancev, ki pa so se ga večinoma udeležili komunisti. Prišlo je do spopada s policijo, v katerih je bilo ranjenih 11 oseb (Slovenec, Razgnan republikanski shod v Belgradu, 3. 1. 1921, str. 1).

4 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Mediji imajo že od nekdaj vpliv na javno mnenje. Danes so pomemben del našega vsakdanjega življenja. Medije spremljamo vsi, saj nas zanimajo informacije, ki jih s tem pridobimo. Mediji bi morali podati novice na objektiven način, vendar se še pogosto dogaja, da novinarji poročajo pristransko. Iz raziskovalne naloge je razvidno, da tudi v preteklosti temu ni bilo vedno tako, saj so mediji velikokrat poročali subjektivno. Res je, da je v primeru časnikov Jutro in Slovenec šlo za izrazito orientirana politična časnika. Kljub temu pa se nama zdi, da je potrebno sprejemati tudi drugačno mnenje. Zlasti pa se nama zdi pomembno, da smo strpni in spoštljivi. Tega bi se zlasti morali zavedati politiki, ki so na očeh javnosti. Ob spremljanju medijev v današnjem času ugotavljava, da slovenski in svetovni politiki na žalost pogosto komunicirajo na neprimeren način.

5 SKLEP

Zakon o volitvah je bil sprejet 2. septembra, regent Aleksander pa ga je podpisal 4. septembra. Po sprejetju zakona je bila volilna kampanja precej umirjena, kakšen mesec pred volitvami pa se je zaostрила.

Katoliški tabor se je v časniku Slovenec odkrito zavzemal za avtonomijo, saj so menili, da so lahko Slovenci le tako enakopraven narod. Liberalnemu taboru pa so očitali, da se zavzemajo za centralizem, ki vodi v absolutizem. V časniku Jutro lahko preberemo, da se je liberalni tabor zavzemal za administrativno samoupravo. Bili so proti avtonomiji, za katero se je zavzemal SLS, saj bi lahko bil deželni zbor pri imenovanju pristranski. Stranki SLS so očitali federalizem, separatizem in razdiranje države.

SLS se je zavzemala za zaščito kmečkega prebivalstva. Stranki SKS so očitali, da je "privesek" JDS. JDS so tudi obtožili, da so stranka kapitalistov in da so se že v času Avstro-Ogrske povezovali z nemškimi veleposestniki proti slovenskemu kmetu. Nasprotno je JDS trdila, da je SKS edina stranka, ki se zavzema za slovenske kmete.

Katoliški tabor se je zavzemal za verski značaj šol, čemur so v JDS ostro nasprotovali. Ljudi so opozarjali na nevarnost "politikanskih" duhovnikov, ki so med drugim hujskali proti Srbom. V časniku Jutro so trdili tudi, da so v SLS proti učiteljem.

Liberalni tabor si je želel močno vojsko, zaradi česar jim je katoliški tabor očital militarizem. JDS je to zavračala. Po njihovem mnenju si je SLS želela šibko vojsko, da bi se lahko razširila anarhija.

Do medsebojnega obtoževanja je prišlo tudi zaradi koroškega plebiscita. V JDS so za izgubo Koroške krivili vodjo deželne vlade, dr. Brejca iz SLS. Nasprotno so v SLS trdili, da je odgovoren nekdanji vodja, dr. Žerjav iz JDS.

Rezultate volitev so interpretirali zelo različno. V časniku Slovenec so pisali o koncu liberalizma v Sloveniji, kjer je JDS dobila malo glasov. Trdili so tudi, da bi SLS dosegla še boljši rezultat, če jim ne bi glasov odvzela SKS in če ne bi bilo negativne kampanje JDS. V časniku Jutro so pisali o katastrofalnem porazu klerikalcev, ki so dobili "samo" eno tretjino glasov in zaradi tega niso imeli večine. Po njihovem mnenju je to dokazovalo, da si samo toliko ljudi želi avtonomijo.

Razglasitev obznane so podpirali v obeh časnikih, saj so v komunistih videli veliko nevarnost za državo. Ob tem pa so komunisti na volitvah dosegli tretje mesto in s tem predstavljali veliko konkurenco.

Pred raziskovalnim delom sva si zastavila tri hipoteze:

1. Časnika Slovenec in Jutro sta v obdobju pred volitvami poročala enostransko.
2. Po volitvah sta časnika Slovenec in Jutro navajala različne vzroke za rezultate volitev ter jih tudi različno interpretirala.
3. Časnika Slovenec in Jutro sta podpirala razglasitev obznane.

Prvo hipotezo lahko potrdiva, saj sta oba časnika v obdobju pred volitvami poročala enostransko in subjektivno.

Tudi drugo hipotezo lahko potrdiva, saj so izide volitev interpretirali različno.

Tretjo hipotezo lahko potrdiva, saj so v obeh časnikih podpirali razglasitev obznane.

6 VIRI IN LITERATURA

- Časnik Jutro, 27. 8. 1920 – 2. 1. 1921, Ljubljana
- Časnik Slovenec, 3. 9. 1920 – 3. 1. 1921, Ljubljana.
- Janez Cvirn in drugi, Ilustrirana zgodovina Slovencev, 2000, Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Neven Borak in drugi, Slovenska novejša zgodovina 1848 – 1992, 2005, Ljubljana, Mladinska knjiga.